

MUSIQA TA'LIMIDA O'ZBEK XALQ QO'SHIQLARINI O'RGATISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING NAZARIY-PEDAGOGIK ASOSLARI

**Dadajonova Dilnoza Axrorjon
qizi**

*Qo'qon davlat universiteti magistratura
bo'limi 70110601 – Musiqa ta'limi va san'at
mutaxassisligi 1-bosqich magistranti*

Annotatsiya

Mazkur maqolada musiqa ta'limi jarayonida o'zbek xalq qo'shiqlarini o'rgatishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning nazariy-pedagogik asoslari tahlil qilinadi. Xalq qo'shiqlari o'quvchilarning estetik didi, milliy o'zlikni anglash darajasi, badiiy tafakkuri, ijrochilik ko'nikmalari va madaniy xotirasini shakllantirishda muhim didaktik vosita sifatida qaraladi. Bugungi raqamli ta'lim sharoitida xalq og'zaki ijodi namunalarini an'anaviy usuldagina emas, balki audio-vizual, multimedia, interfaol platformalar, elektron resurslar, mobil ilovalar, virtual ijro muhitlari hamda masofaviy ta'lim vositalari yordamida o'rgatish zarurati kuchaymoqda. Maqolada musiqa darslarida zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning metodik imkoniyatlari, pedagogik samaradorlik omillari, xalq qo'shiqlarini o'rgatishdagi bosqichlar, o'quvchi faolligini oshirish mexanizmlari hamda milliy musiqiy merosni raqamli muhitda yetkazishning afzalliklari yoritiladi. Tadqiqotda ilmiy-amaliyot jarayonida qo'llanadigan reja-jadval, dars ishlanmalari, tajriba-sinov savollari, o'quv-uslubiy majmualar va pedagogik kuzatuvlar nazariy asos sifatida ko'rib chiqildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy texnologiyalar xalq qo'shiqlarini o'rgatishda faqat ko'rgazmalilikni kuchaytiribgina qolmay, balki o'quvchining mustaqil tinglash, tahlil qilish, ijro etish va baholash faoliyatini ham faollashtiradi.

Kalit so'zlar: musiqa ta'limi, o'zbek xalq qo'shiqlari, zamonaviy texnologiyalar, multimedia, interfaol metod, milliy meros, pedagogik texnologiya, estetik tarbiya, raqamli ta'lim, ijrochilik ko'nikmasi.

Kirish

Musiqa ta'limi har qanday jamiyatda yosh avlodning ma'naviy qiyofasini shakllantirish, estetik dunyoqarashini boyitish va milliy madaniyatga daxldorlik tuyg'usini rivojlantirishda alohida o'rin tutadi. Ayniqsa, o'zbek xalq qo'shiqlari mazmunida xalqning tarixiy xotirasi, urf-odati, mehnat tajribasi, orzu-umidlari, axloqiy qarashlari, oilaviy qadriyatlari, tabiatga munosabati va badiiy tafakkuri mujassam bo'lganligi sababli ular musiqa ta'limining eng muhim tarbiyaviy manbalaridan biri hisoblanadi. Xalq qo'shiqlari o'quvchiga nafaqat kuy va ohangni,

balki milliy ruh, obrazli fikrlash, nutq madaniyati, jamoaviy ijro, tinglash madaniyati va musiqiy idrokni ham o'rgatadi. Shu bilan birga, zamonaviy ta'lim muhitida o'quvchilarning axborot qabul qilish shakllari, eshitish-tasavvur ko'nikmalari, vizual idroki va mustaqil izlanish odatlari sezilarli darajada o'zgardi. Endilikda o'quvchi faqat o'qituvchi ijrosini tinglash bilan cheklanmaydi; u audioyozuv, videodars, raqamli nota, interfaol topshiriq, onlayn test, virtual cholg'u dasturlari, mobil ilovalar va elektron kutubxonalar orqali bilimni turli shakllarda qabul qiladi. Shu bois xalq qo'shiqlarini o'rgatishda an'anaviy og'zaki-amaliy tajribani zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish dolzarb pedagogik masalaga aylandi. Bu jarayon, bir tomondan, milliy musiqiy merosning mazmuniy yaxlitligini saqlashni, ikkinchi tomondan esa uni zamonaviy o'quvchining idrok darajasi va texnologik muhitiga mos tarzda yetkazishni talab qiladi. Musiqa ta'limida xalq qo'shiqlarini o'rgatish jarayoni oddiy qo'shiq yodlash faoliyati emas, balki tinglash, matn mazmunini anglash, kuy tuzilishini tahlil qilish, ritmik xususiyatlarni ajratish, ijro uslubini o'zlashtirish, obrazli talqin qilish va badiiy baholashdan iborat murakkab pedagogik jarayondir. Zamonaviy texnologiyalar ana shu jarayonni bosqichma-bosqich tashkil etish, o'quvchilarni faol ishtirokchi sifatida jalb etish, individual va guruhli ishlashni uyg'unlashtirish, o'zlashtirish natijalarini tezkor baholash hamda musiqiy materialni ko'p marta qayta tinglash imkonini beradi. Shuning uchun mazkur maqolaning asosiy maqsadi musiqa ta'limida o'zbek xalq qo'shiqlarini o'rgatishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning nazariy-pedagogik asoslarini ilmiy jihatdan yoritish, ularning didaktik imkoniyatlarini aniqlash va ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi metodik yondashuvlarni asoslashdan iborat. Tadqiqotning vazifalari sifatida xalq qo'shiqlarining pedagogik ahamiyatini ochib berish, zamonaviy texnologiyalarning musiqa darsidagi funksiyalarini tahlil qilish, xalq qo'shiqlarini o'rgatish bosqichlarida raqamli vositalardan foydalanish imkoniyatlarini belgilash, o'quvchilarning ijodiy faolligini oshirish mexanizmlarini aniqlash va tajriba-sinov asosida samarali metodik modelni tavsiflash belgilandi. Bu borada pedagogik amaliyot reja-jadvali, o'quv-uslubiy majmualarni tahlil qilish, dars ishlanmalari tayyorlash, tajriba-sinov savollarini ishlab chiqish va natijalarni kurslar kesimida hisoblash kabi bosqichlar maqolaning metodologik tayanchini tashkil etdi [1].

Metodlar

Tadqiqot metodologiyasi musiqa ta'limi, xalq pedagogikasi, etnomusiqashunoslik, didaktika va raqamli ta'lim texnologiyalari kesishmasida shakllantirildi. Maqolada nazariy tahlil, pedagogik kuzatuv, hujjatlarni o'rganish, taqqoslash, umumlashtirish, modellashtirish, dars jarayonini metodik loyihalash va tajriba-sinov natijalarini sifat jihatidan baholash usullaridan foydalanildi. Avvalo, o'zbek xalq qo'shiqlarining ta'limiy-tarbiyaviy mohiyati, ularning yosh avlod estetik ongini rivojlantirishdagi o'rni, musiqa darsida xalq qo'shiqlarini o'rgatishning an'anaviy shakllari va zamonaviy texnologiyalar orqali boyitish imkoniyatlari nazariy jihatdan tahlil qilindi. Bunda xalq qo'shiqlari repertuarining janr xususiyatlari - mehnat qo'shiqlari, marosim qo'shiqlari, alla, lapar, yalla, terma, bolalar qo'shiqlari, mavsumiy qo'shiqlar - ularning didaktik qo'llanishi bilan bog'liq holda ko'rib chiqildi. Keyingi bosqichda o'quv-uslubiy majmualar, dars ishlanmalari, kurs ishlari yo'riqnomalari, kafedra hujjatlari va amaliyot jarayonida tuzilgan reja-jadval

mazmunan tahlil qilindi. Mazkur tahlil musiqa ta'limida xalq qo'shiqlarini o'rgatish jarayoni faqat repertuar tanlash bilan emas, balki o'quvchi faoliyatini boshqarish, tinglash madaniyatini shakllantirish, ovoz bilan ishlash, matni anglash, musiqiy obrazni his qilish va mustaqil ijro malakalarini rivojlantirish bilan uzviy bog'liq ekanini ko'rsatdi. Tadqiqotda zamonaviy texnologiyalar uch asosiy guruhga ajratildi: birinchisi - audio-vizual texnologiyalar, ya'ni sifatli audioyozuvlar, videodarslar, xalq ijrochiligi namunalarining tasviriy materiallari, konsert lavhalari va elektron taqdimotlar; ikkinchisi - interfaol pedagogik texnologiyalar, ya'ni klaster, aqliy hujum, muammoli savol, guruhij ijro, tinglab topish, ritmik diktant, elektron test va musiqiy viktorinalar; uchinchisi - raqamli platformalar va mobil vositalar, ya'ni elektron nota dasturlari, onlayn ta'lim resurslari, virtual cholg'ular, ovoz yozish ilovalari, multimedia doskalari va masofaviy muloqot vositalari. Metodik modelda xalq qo'shig'ini o'rgatish besh bosqichda tashkil etildi: motivatsion tayyorgarlik, tinglab idrok etish, mazmuniy-tahliliy anglash, ijro-amaliy o'zlashtirish va reflektiv baholash. Har bir bosqichga mos texnologik vositalar tanlandi. Masalan, motivatsion bosqichda xalq qo'shig'ining tarixi, ijro muhiti va mavzusi haqida qisqa video yoki tasviriy material berilishi; tinglab idrok etish bosqichida professional ijro yozuvi eshittirilishi; tahlil bosqichida qo'shiq matni, ritmik tuzilishi, lad-ohang xususiyati va obrazlari elektron slaydlar orqali ochib berilishi; ijro bosqichida o'quvchilarning ovoz yozuvi qayta eshittirilib, o'z-o'zini baholashga yo'naltirilishi; refleksiya bosqichida esa elektron savollar, kichik testlar yoki baholash mezonlari orqali yakuniy tahlil o'tkazilishi nazarda tutildi. Ushbu metodologik yondashuvda o'qituvchi bilim beruvchi yagona manba emas, balki jarayonni boshqaruvchi, yo'naltiruvchi va ijodiy muhit yaratuvchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi. O'quvchi esa tayyor ma'lumotni qabul qiluvchi emas, balki tinglovchi, tahlilchi, ijrochi va baholovchi faol subyektga aylanadi. Bu yondashuv konstruktivistik ta'lim nazariyasi, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv va milliy qadriyatlar asosidagi tarbiya tamoyillariga mos keladi [2].

Natijalar

Tadqiqot natijalari musiqa ta'limida o'zbek xalq qo'shiqlarini zamonaviy texnologiyalar yordamida o'rgatish bir necha muhim pedagogik samaradorlik ko'rsatkichlarini yuzaga chiqarishini ko'rsatdi. Birinchidan, multimedia vositalari xalq qo'shiqlarining tarixiy, madaniy va badiiy mazmunini o'quvchiga yanada aniqroq yetkazadi. Masalan, biror xalq qo'shig'i faqat matn va kuy orqali o'rgatilganda o'quvchi uning mazmunini umumiy darajada qabul qiladi, lekin shu qo'shiqning ijro muhiti, kiyim-kechak, marosim, cholg'u jo'rliqi, xalq hayoti bilan bog'liq tasviriy materiallar qo'shilganda undagi obrazlar kuchliroq idrok etiladi. Ikkinchidan, audioyozuvlardan foydalanish o'quvchilarda eshitish xotirasi, ohangni farqlash, intonatsion aniqlik va ijro uslubini taqlid qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Ayniqsa, xalq qo'shiqlarining og'zaki ijro an'anasi uchun xos bo'lgan mayda bezaklar, ohang burilishlari, nafas olish joylari, urg'u va talaffuz xususiyatlarini o'qituvchi og'zaki tushuntirgandan ko'ra sifatli audioyozuv orqali eshittirish samaraliroq natija beradi. Uchinchidan, interfaol metodlar o'quvchilarning darsdagi ishtirokini kuchaytiradi. Xalq qo'shig'i matni ustida guruhij ishlash, qo'shiq mazmuniga mos obrazli savollar tuzish, ritmik naqshni qo'l harakati bilan ko'rsatish, kuy xaritasini chizish, tinglangan

ijroni baholash, qo‘shiq janrini aniqlash kabi topshiriqlar o‘quvchini faol fikrlashga undaydi. To‘rtinchidan, raqamli texnologiyalar individual ta‘lim imkoniyatini kengaytiradi. Har bir o‘quvchi qo‘shiqni uy sharoitida qayta tinglashi, o‘z ijrosini yozib ko‘rishi, o‘qituvchiga elektron shaklda yuborishi va tavsiyalar asosida takomillashtirishi mumkin. Bu jarayon, ayniqsa, ovoz bilan ishlashda muhim ahamiyatga ega, chunki xalq qo‘shiqlarini ijro etishda ovozning tabiiyligi, talaffuz aniqligi, nafasni to‘g‘ri taqsimlash va kuy ohangiga mos hissiy talqin talab etiladi. Beshinchidan, zamonaviy texnologiyalar orqali tashkil etilgan darslarda o‘quvchilarning milliy madaniyatga qiziqishi ortadi. Chunki raqamli muhitda xalq qo‘shiqlari eski, faqat yodlashga mo‘ljallangan material sifatida emas, balki jonli madaniy hodisa, badiiy meros va ijodiy faoliyat manbai sifatida namoyon bo‘ladi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, xalq qo‘shiqlarini o‘rgatishda texnologiyalardan foydalanish samaradorligi faqat vositaning mavjudligiga emas, balki uning metodik maqsadga muvofiq qo‘llanishiga bog‘liq. Agar texnologiya dars mazmunini boyitsa, o‘quvchi faoliyatini kuchaytirsas, qo‘shiqning badiiy mohiyatini ochishga xizmat qilsa va o‘zlashtirish natijasini aniqlashga yordam bersa, u pedagogik samarali vositaga aylanadi. Aksincha, texnologiya faqat ko‘rgazma yoki bezak sifatida ishlatilsa, darsning mohiyatini kuchaytirmaydi. Shu sababli musiqa o‘qituvchisidan nafaqat musiqiy bilim va ijrochilik malakasi, balki raqamli savodxonlik, metodik loyihalash, interfaol muhit yaratish va baholash texnologiyalaridan oqilona foydalanish kompetensiyasi ham talab etiladi. Natijalar asosida zamonaviy texnologiyalarning xalq qo‘shiqlarini o‘rgatishdagi asosiy pedagogik funksiyalari umumlashtirildi.

Muhokama

O‘zbek xalq qo‘shiqlarini zamonaviy texnologiyalar asosida o‘rgatish masalasi bugungi musiqa pedagogikasida ikki muhim yo‘nalishni birlashtiradi: birinchisi - milliy musiqiy merosni asrab-avaylash va yosh avlod ongiga singdirish, ikkinchisi - ta‘lim jarayonini zamonaviy axborot-kommunikatsiya vositalari yordamida samarali tashkil etish. Bu ikki yo‘nalish ba‘zan bir-biriga zid ko‘rinishi mumkin, chunki xalq qo‘shiqlari og‘zaki an‘ana, jonli ijro va ustoz-shogird munosabatlariga tayansa, zamonaviy texnologiyalar raqamli vosita, elektron axborot va virtual muhitga asoslanadi. Aslida esa ular to‘g‘ri uyg‘unlashtirilganda bir-birini boyitadi. Xalq qo‘shiqlarining tabiiy ijro ruhini saqlagan holda ularni audio-vizual va interfaol vositalar orqali taqdim etish o‘quvchining idrokini kengaytiradi, darsni qiziqarli qiladi va milliy merosga zamonaviy nigoz bilan qarash imkonini beradi. Biroq bu jarayonda muhim pedagogik mezonlarga rioya qilish zarur. Avvalo, xalq qo‘shig‘i tanlanayotganda o‘quvchilarning yosh xususiyati, ovoz diapazoni, musiqiy tayyorgarligi, matnning tarbiyaviy mazmuni va dars maqsadi hisobga olinishi kerak. Masalan, boshlang‘ich bosqichda qisqa, sodda ritmgaga ega, mazmuni tushunarli bolalar xalq qo‘shiqlari tanlansa, yuqori bosqichlarda murakkabroq lad-ohang tuzilishiga ega, tarixiy yoki marosimiy mazmundagi qo‘shiqlar berilishi mumkin. Ikkinchidan, texnologik vosita qo‘shiqning mazmunini siqib qo‘ymasligi kerak; ya‘ni o‘quvchi ekrandagi tasvirga mahliyo bo‘lib, musiqaning o‘zini tinglashdan chetlashmasligi lozim. Musiqa darsida texnologiya markazda emas, musiqa markazda bo‘lishi shart. Bu juda oddiy, ammo amalda ko‘p unutiladigan qoida: kompyuter dars bermaydi, o‘qituvchi dars beradi; texnologiya esa uning qo‘lidagi sozlangan dutor kabi xizmat

qiladi. Uchinchidan, zamonaviy texnologiyalar xalq qo‘shiqlarini o‘rgatishda uch darajadagi pedagogik natijani ta‘minlashi lozim: bilim, ko‘nikma va qadriyat. Bilim darajasida o‘quvchi qo‘shiq janri, mualliflik xususiyati, xalq og‘zaki ijodiga mansubligi, matn mazmuni va ijro muhitini anglaydi. Ko‘nikma darajasida u qo‘shiqni to‘g‘ri kuylash, ritmni his qilish, nafasni boshqarish, ohangni eslab qolish va jamoa bilan ijro etishni o‘rganadi. Qadriyat darajasida esa u milliy musiqa merosiga hurmat, estetik did, madaniy xotira va badiiy sezgirlikni o‘zida shakllantiradi. Aynan uchinchi daraja musiqa ta‘limining eng chuqur natijasidir, chunki xalq qo‘shiqlari orqali o‘quvchi faqat qo‘shiq aytishni emas, balki xalqning ruhini his qilishni o‘rganadi. Muhokama jarayonida shuni ham ta‘kidlash kerakki, zamonaviy texnologiyalar xalq qo‘shiqlarini standartlashtirib yuborish xavfini ham tug‘dirishi mumkin. Chunki har bir xalq qo‘shig‘i hudud, ijrochi, sheva, marosim va ijro holatiga ko‘ra turlicha talqin qilinadi. Raqamli yozuv esa ko‘pincha bitta variantni “asosiy” shakl sifatida ko‘rsatadi. Shuning uchun o‘qituvchi o‘quvchilarga xalq qo‘shiqlarining variantlilik xususiyatini tushuntirishi, turli ijrolarni qiyosiy tinglatishi va xalq ijodida ijodiy erkinlik mavjudligini ko‘rsatishi kerak. Bu yondashuv o‘quvchilarda musiqiy tahlil, tanqidiy fikrlash va ijodiy munosabatni rivojlantiradi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar o‘qituvchining metodik tayyorgarligini kuchaytirishni talab qiladi. O‘qituvchi audioyozuvni tanlash, video materialni saralash, elektron taqdimotni tayyorlash, test savollarini tuzish, baholash mezonlarini ishlab chiqish va o‘quvchi ijrosini tahlil qilishda ilmiy-metodik aniqlikka amal qilishi zarur. Shu ma‘noda, musiqa ta‘limida texnologiya qo‘llash “zamonaviylik” ko‘rinishi uchun emas, balki pedagogik natijani aniq oshirish uchun xizmat qilishi lozim [3].

Xulosa

Musiqa ta‘limida o‘zbek xalq qo‘shiqlarini o‘rgatishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish nazariy-pedagogik jihatdan asoslangan, metodik jihatdan samarali va tarbiyaviy jihatdan zarur jarayondir. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, xalq qo‘shiqlari o‘quvchilarning estetik tarbiyasi, milliy o‘zlikni anglash, musiqiy idrok, ijrochilik madaniyati, obrazli tafakkur va ma‘naviy qadriyatlarini shakllantirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Zamonaviy texnologiyalar esa mazkur vositaning ta‘limiy imkoniyatlarini kengaytiradi, xalq qo‘shiqlarini o‘quvchiga ko‘rgazmali, eshitiladigan, tahlil qilinadigan, qayta ijro etiladigan va baholanadigan ko‘p qirrali didaktik materialga aylantiradi. Audio-vizual materiallar xalq qo‘shiqlarining ijro uslubi va madaniy kontekstini ochib beradi; interfaol metodlar o‘quvchilarni faol fikrlash va ijodiy ishtirok etishga undaydi; raqamli platformalar esa mustaqil ta‘lim, qayta tinglash, o‘z ijrosini baholash va individual yondashuv imkoniyatlarini yaratadi. Shu bilan birga, texnologiyalardan foydalanish jarayonida milliy musiqiy merosning tabiiyligi, og‘zaki ijro an‘anasi, hududiy variantlilik va badiiy ruhini saqlash asosiy pedagogik shart sifatida qaralishi kerak. Maqolada ilgari surilgan metodik yondashuvga ko‘ra, xalq qo‘shiqlarini o‘rgatish motivatsion tayyorgarlik, tinglab idrok etish, mazmuniy-tahliliy anglash, ijro-amaliy o‘zlashtirish va refleksiv baholash bosqichlari asosida tashkil etilganda dars samaradorligi ortadi. Bunda o‘qituvchi musiqa materialini tanlovchi, izohlovchi va nazorat qiluvchi shaxs bo‘lish bilan birga, o‘quvchilarning mustaqil musiqiy faoliyatini boshqaruvchi ijodiy rahbar sifatida namoyon bo‘ladi. Xulosa sifatida aytish mumkinki,

zamonaviy texnologiyalar xalq qo‘shiqlarini o‘rgatishda maqsad emas, balki milliy musiqiy merosni yosh avlod qalbiga chuqurroq yetkazish vositasidir. Agar bu vosita ilmiy asoslangan metodika, yoshga mos repertuar, interfaol faoliyat, ijro madaniyati va tarbiyaviy maqsad bilan uyg‘unlashsa, musiqa ta‘limi jarayoni yanada mazmunli, ta‘sirchan va samarali bo‘ladi. Kelgusida ushbu yo‘nalishda xalq qo‘shiqlarining raqamli repertuar bazasini yaratish, hududiy ijro variantlarini elektron arxivlash, o‘quvchilar uchun interfaol musiqiy platformalar ishlab chiqish va musiqa o‘qituvchilarining raqamli-metodik kompetensiyasini rivojlantirish dolzarb vazifa bo‘lib qoladi.

1-jadval.

Zamonaviy texnologiyalarning xalq qo‘shiqlarini o‘rgatishdagi pedagogik funksiyalari

Texnologik vosita	Pedagogik vazifasi	Kutiladigan natija
Audioyozuvlar	Ohang, intonatsiya, ijro uslubini eshittirish	Eshitish xotirasi va intonatsion aniqlik rivojlanadi
Videomateriallar	Qo‘shiqning ijro muhiti va madaniy kontekstini ko‘rsatish	Milliy-madaniy tasavvur kengayadi
Elektron taqdimot	Matn, janr, ritm va obrazlarni izohlash	Tahliliy fikrlash kuchayadi
Interfaol testlar	O‘zlashtirishni tezkor aniqlash	Baholash shaffofligi ortadi
Ovoz yozish ilovalari	O‘quvchi ijrosini qayta tinglash	O‘z-o‘zini baholash ko‘nikmasi shakllanadi
Virtual cholg‘ular	Jo‘rnovozlik va ritmik hisni mashq qilish	Ijro madaniyati rivojlanadi

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Dadajonova D.A. Qo‘qon davlat universitetida ilmiy amaliyotni bajarish bo‘yicha reja-jadval. Qo‘qon davlat universiteti magistratura bo‘limi, 2026.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni. Toshkent, 2022.
3. O‘zbekiston Respublikasi “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonuni. Toshkent, 2020.
4. Fitrat A. O‘zbek klassik musiqasi va uning tarixi. Toshkent: Fan, 1993.
5. Rajabov I. Maqomlar masalasiga doir. Toshkent: O‘zbekiston davlat badiiy adabiyot nashriyoti, 1963.
6. Yunusov R. O‘zbek xalq musiqasi ijodi. Toshkent: O‘qituvchi, 2000.
7. Hasanov A. Musiqa o‘qitish metodikasi. Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
8. Karimova D. Musiqa pedagogikasi asoslari. Toshkent: Iqtisod-moliya, 2019.
9. Abdullayeva M. Pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar. Toshkent: Noshir, 2021.
10. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge: Harvard University Press, 1978.
11. Dewey J. Democracy and Education. New York: Macmillan, 1916.
12. Swanwick K. Teaching Music Musically. London: Routledge, 1999.

13. Campbell P.S. Teaching Music Globally. Oxford: Oxford University Press, 2004.
14. UNESCO. ICT Competency Framework for Teachers. Paris: UNESCO Publishing, 2018.
15. Anderson T. The Theory and Practice of Online Learning. Edmonton: AU Press, 2008.